

TARKISTUSLISTA IHMISOIKEUSPERUSTAISESTA PÄÄTÖKSENTEOSTA - NÄIN OTAT IHMISOIKEUDET HUOMIOON POLITIIKASSA

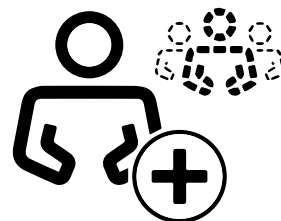
Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeuksien tulee olla keskeisessä roolissa, kun valtioneuvostossa, eduskunnassa, hyvinvointialueilla ja kunnissa valmistellaan ja päätetään lainsäädännöstä, talousarviosta ja muista politiikkatoimista. Ihmisoikeuksien turvaaminen vaatii päätöksentekijöiltä ihmisoikeusosaamista ja ihmisoikeuksien huomioimista kaikissa toimenpiteissä.

Päätäjänä voit noudattaa ihmisoikeusperustaisen päätöksenteon periaatteita ja edistää ihmisoikeuksien toteutumista tämän tarkistuslistan avulla.

1. Arvioi päätösten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia ennalta ja jälkikäteen

- Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa tarkastellaan, miten lainsäädäntö, talousarvio tai muu politiikkatoimi vaikuttaa konkreettisesti ihmisten ja ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen arjessa.
- Esimerkiksi valtioneuvoston [lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeessa](#) ja oikeusministeriön [Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi lainvalmistelussa -oppaassa](#) esitellään keskeisiä työkaluja perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin lainvalmistelussa.
- Valitse päätöksiä koskevista vaihtoehdoista se, joka edistää parhaiten perus- ja ihmisoikeuksia.

2. Tarkastele päätösten ja toimenpiteiden vaikutuksia eri ihmisryhmiin

- Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys tulee huomioida eri ihmisryhmiä koskevassa päätöksenteossa ja osallistumismahdollisuuksissa. Ihmisten osallistamisen avulla voidaan vaikutusarvioinnissa tunnistaa toimenpiteiden kannalta olennaisia perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä. Usein haavoittuvassa asemassa tai syrjinnän vaarassa olevien ihmisryhmien, kuten lasten ja nuorten, maahanmuuttaneiden, vammaisten henkilöiden ja rodullistettujen ihmisten, kuulemiseen ja osallistumismahdollisuuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Alkuperäiskansa saamelaisten osalta on huomioitava velvollisuus neuvotella ja pyrkiä saamaan etukäteinen, vapaa ja tietoon perustuva suostumus asioissa, joilla on erityinen merkitys saamelaisille, kuten esimerkiksi alueidenkäyttö, luonnon monimuotoisuus ja ilmastonmuutos sekä saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut.
- Ihmisillä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin toimenpiteisiin. Osallistumisessa tulee huomioida myös sukupuolten tasa-arvo, [intersektionaalisuus](#) ja [antirasismi](#).

- On tärkeää tarkastella, miten perus- ja ihmisoikeudet näkyvät päätösten perusteluissa.

3. Ota huomioon ihmisoikeudet talouspoliittisissa päätöksissä

- Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen varmistetaan käytännössä muun muassa osoittamalla niihin riittävästi julkisia varoja talousarviossa.
- Talousarvion valmistelussa ja laadinnassa sekä julkisissa hankinnoissa tulee kiinnittää erityistä huomiota heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien oikeuksiin.
- Budjettileikkauksia tehtäessä ihmisoikeuksien tulee säilyä prioriteettina. Ihmisoikeuksiin kohdistuvien heikennysten on oltava kestoaltaan rajattuja, välttämättömiä ja oikeasuhtaisia, ne eivät saa lisätä eriarvoisuutta eivätkä kohdistua oikeuden ydinalueeseen.
- Jos budjettileikkauksia joudutaan tekemään, tulee priorisoida heikoimmassa asemassa olevien ihmisryhmien tilanne ja varmistaa, etteivät leikkaukset kohdistu aina samoihin ryhmiin.

4. Osallista ihmisiä päätöksentekoon

- Eri ihmisryhmiä tulisi kuulla ja ottaa heidän näkemyksensä aidosti huomioon päätöksenteossa. Näkemyksiä voidaan ottaa huomioon esimerkiksi järjestämällä keskustelutilaisuuksia ja työpajoja, laatimalla kyselyitä ja pyytämällä lausuntoja. Muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen [Osallisuuden edistäjän oppaassa](#) ja valtioneuvoston [lainvalmistelun kuulemisoppaassa](#) on lueteltu esimerkkejä eri menetelmistä.
- On tärkeää tarjota vuorovaikutuksellisia kanavia, joiden kautta ihmiset voivat osallistua päätöksentekoon liittyvien toimien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.
- Ymmärrettävää ja saavutettavaa tiedonsaantia valtioneuvostossa, eduskunnassa, hyvinvointialueilla ja kunnissa päätettävistä asioista tulee edistää, jotta ihmiset voivat vaikuttaa. Päätöksenteosta on tiedotettava selkokielellä ja varmistettava tiedon saavutettavuus.
- Erityisesti ihmiset ja ryhmät, joiden elämään päätöksenteko vaikuttaa merkittävä tavalla, tulee ottaa mukaan toimenpiteiden suunnitteluun, toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin.
- Kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuudet lainvalmisteluun ja muuhun yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on varmistettava. Järjestöjä kuulemalla on usein mahdollista saada tietoa mahdollisista vaikutuksista syrjinnän vaarassa oleville ihmisille.

5. Varmista päättäjien ja eri organisaatioiden henkilöstön kouluttautuminen perus- ja ihmisoikeuksista

- Päättäjiä ja työntekijöitä on tärkeää kouluttaa systemaattisesti ihmisoikeusosaamisen lisäämiseksi. Osaamisen lisääminen on olennaisessa roolissa ihmisoikeusloukkausten ehkäisemisessä ja ihmisoikeuksien turvaamisessa.

